

Üstökösök

május

Észlelő	Észlelések	Műszer
Gyenizse Péter (Komló)	5	15,2 T
Kiss László (Szeged)	2+1 CCD	44,5 T
Kocsis Antal (Szeged)	1	10 T
Papp Sándor (Kecskemét)	1	24,4 T
Porhanda Zsolt (Kecskemét)	1	20 T
Sárnecky Krisztián (Budapest)	15	44,5 T
Szentaskó László (Budapest)	15	33,4 T
Vicián Zoltán (Héhalom)	6	30,5 T

Májusban 8 észlelő 44 pozitív és 2 negatív vizuális megfigyelést és egy CCD felvételt készített öt üstökösről. Rövidítések: T= reflektor, B= binokulár, EL= elfordított látás, PA= pozíciószög.

Szeretném felhívni az észlelők figyelmét arra, hogy a vizuális üstökösészlelés legfontosabb pontja a fényességbecslés. Ennek ellenére sokan nem becsülik meg pontosan, milyen fényes a kométa. Természetesen előfordulhat, hogy valamilyen okból egyszer-egyszer nem tudjuk összehasonlító csillagok segítségével megbecsülni az összfényességet. Ilyenkor egy mindenre kiterjedő részletes leírással tegyük teljessé megfigyelésünket, de amikor csak lehet, végezzünk pontos fényességbecslést!

P/Schwassmann-Wachmann 1

Szokatlan módon áprilisban nem volt fényes kitörése, amit Bakos Gáspár és Sárnecky Krisztián április 7-ei negatív észlelései támasztanak alá, melyek szerint $13^m,8-14^m,0$ alatt kellett lenni az összfényességnek. Herman Mikuz V szűrővel készített CCD észlelése szerint ezen a napon $13^m,7$ -s volt az objektum. Május elején ismét kitört az üstökös! Szentaskó László négy megfigyelést készített 1-je és 7-e között; ezeket az alábbi táblázatban foglaljuk össze:

dátum	m_v	átm.	DC	alak
05.01.	12 ^m ,8	45"	1	kör
05.02.	13,1	30	2	kör
05.04.	13,2	35	0	kör
05.07.	13,2	25	1	kör

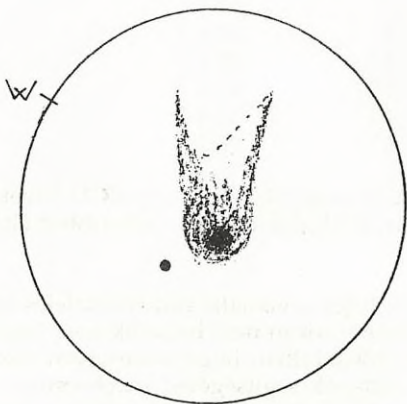
Ha az 1-jei észleléskor a kométa nap- és földtávolsága egyaránt 1 Cs.E., akkor fényessége elérte volna a +1 magnitúdót! Sajnos az üstökös ennél sokkal messzebb van, és 1989-es perihéliuma óta folyamatosan távolodik központi csillagunktól. Az utolsó észleléskor az objektum 6,143 Cs.E.-re volt a Naptól és 6,552 Cs.E.-re a Földtől,

így messze ez a legtávolabbi üstökös, melyet magyar amatőrcsillagász észlelt. A január óta lezajlott öt felfénylés alapján kétféle kitörést lehet megkülönböztetni. Egy-egy az üstökös átmérője kicsi, 1 ívperc alatti (január, május), máskor a kómaátmérő

eléri az 1,5–2 ívpercet, azaz 450 ezer kilométert. Az égitest júniusban elveszett a Nap sugaraiban, és csak októberben lesz ismét megfigyelhető. Az év első öt hónapjában 4 észlelő 24 pozitív és 4 negatív megfigyelést készített erről az üstökösről. Reméljük, hogy ősszel is hasonlóan sikeresek leszünk!

P/Tempel 1 (1993c)

Május 2-a és 27-e között 4 észlelő 14-szer figyelte meg ezt a közepes fényességű periodikus üstökösöt, amely május 5-én 0,686 Cs.E.-re közelítette meg bolygónkat. A hónap első napjában még 10 magnitúdó volt az objektum összfényessége, de gyorsan fényesedve 7-én már 9^m,4-ig jutott, és sötét észlelőhelyről, kiváló ég mellett 20x60-as binokulárral is sikerült megpillantani lágy, kerek ködfoltként.

1994.05.02. 21:20–21:45 UT
30,5 T 238x LM= 14'
(Vicián Zoltán)

sik csóva is bevillan PA 170-re, 4 ívperc hosszan! Ez utóbbi csóva a legvékonyabb, és néha görbültnek tűnik." Egy nappal korábban Vicián Zoltán is hasonló csóvaszerkezetet látott. Érdekes összehasonlítani, hogy ugyanabban az időpontban a 44,5 cm-es Dobsonnal 1,2, 20x60-as binokulárral pedig 4' volt a látszó kómaátmérő. Ez utóbbi adat 120 ezer kilométeres átmérőre utal. A főcsóva 375 ezer kilométer hosszú volt. Júniusban egy kicsit tovább fényesedett és csóvája is hosszabbra nyúlt.

McNaught-Russell (1993v)

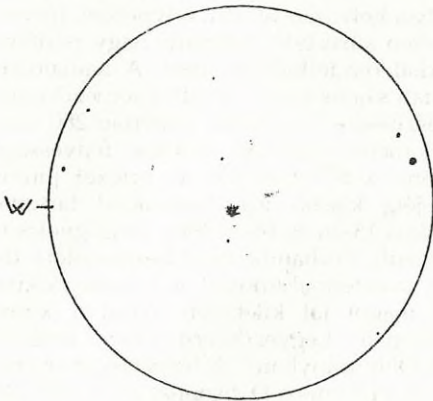
Komoly galibát okozott az üstökös észlelőink körében, mivel pont olyan gyorsan halványodott, amilyen gyorsan februárban kifényesedett! Ráadásul a nagy átmérőjű kométa alacsony felületi fényességgel rendelkezett, így egy kicsit fényszennyezett vagy párás égen rejtve maradt az észlelők előtt. Május 2-a és 15-e között hét pozitív és két negatív észlelést kaptunk. Vicián Zoltán 2-ai leírása: „117x: Már a 9x56-os keresőben is feltűnő. A 6 ívperces kóma kör alakú, sűrűsödése DC= 5. Pereme fokozatosan halványuló. PA 90-re kifelé keskenyedő, 10 ívperc hosszú csóva jön, a két oldalán bajusszal. 324x: A kómában 14^m,5-s csillagszerű mag, északon egy fényesebb ív látszik." A kóma 180 ezer km átmérőjű, a csóva 330 ezer km hosszú

Az igazi érdekességek persze nagy reflektorokkal látszottak. Továbbra is markáns a kóma; DC= 6–8 közötti becslések születtek. Nagyobb műszerekkel egy 13^m körüli csillagszerű mag is látszott. Gye-nizse Péter 2-ai leírása: „A kóma széle a háttérbe olvad, néha kisebbnek, néha nagyobbak látszik. A mag biztosan észre-vehető. Többször is sejthető PA 200 felé egy széles csóva." Az idézetben említett széles csóva jellemezte egész hónapban a kométát és ebből ágaztak ki további vékonyabb csóvák. Sárneckzy Krisztián 8-ai leírása: „A közepes méretű kómában nagyon markáns központi mag van (DC= 7–8). A perifériák halványan olvadnak a háttérbe. A csóva a legfurcsább, amit eddig láttam. A PA 170–230 közötti 2 ívperces legyező adja az alapot. Ebből PA 185-re áll ki az 5 ívperces főcsóva. A nyugodt pillanatokban egy má-

volt. Az üstökösészlelés több buktatóját is tanulmányozhatjuk, a mellékelt táblázat alapján.

Sárneeczky Krisztián második észlelésénél egy kicsivel tisztább idő volt mint az elsőnél, és máris 0,2 magnitúdóval fényesebbnek mutatkozott az üstökös! Mindkét alkalommal 20x60-as binokulárral is készült fényességbecslés, 9,2 és 9,1 magnitúdós eredménnyel. Elképzelhető, hogy Vicián Zoltán 7-ei igen magas DC értéke egy csillagnak köszönhető, amely a kómára vetülve látszott.

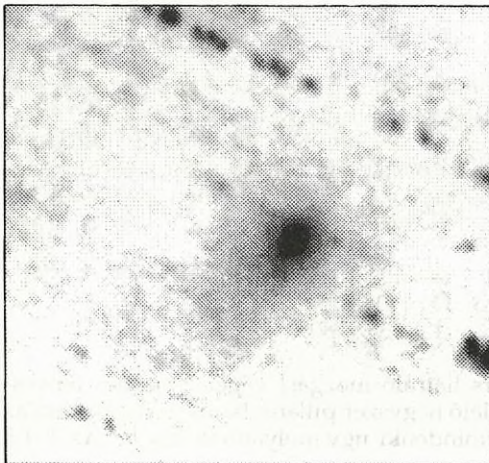
dátum	m_v	átm.	DC	csóva- hossz	PA	észlelő
05.02.	7,4	6'	5	10'	90	Szentaskó
05.02.	7,8	6	5			Vicián
05.04.	7,8	6	5			Szentaskó
05.07.	8,7	4	8			Vicián
05.08.	9,6	3,5	3	7	100	Sárneeczky
05.09.	9,4	2,3	4	7	110	Sárneeczky
05.15.	9,5	2,5	1			Szentaskó

Látható, hogy rendkívüli, $0^m,15$ /nap ütemben esett az objektum fényessége. A táblázatban található csóván kívül 8-án és 9-én is látszott PA 100–180 között egy 3 ívperces porcsóva, és az utóbbi éjszaka a kóma mögött 1–2 ívperccel egy fényesebb szakasz volt az ioncsóvában. Ritka, hogy egy ilyen halvány üstökös hasonló látványosságokat produkáljon. Május második felében folytatta mélyrepülését, június elején már 12 magnitúdó alatti!

1994.05.08/9. 23:45–00:05 UT
44,5 T, 146x, LM= 28'
(Sárneeczky Krisztián)

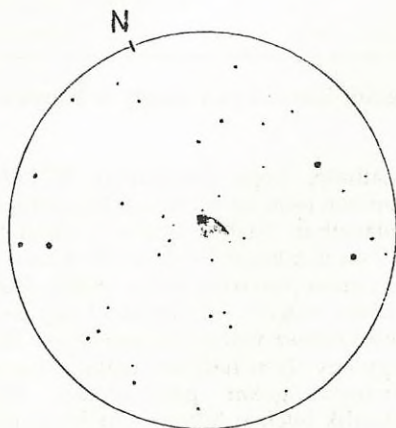
Takamizawa-Levy (1994f)

Méltán volt a hónap legnépszerűbb üstököse. Fényessége és helyzete is kedvezően alakult. Május 22-én volt napközben 1,359 Cs.E.-gel, majd két nap múlva 0,909 Cs.E.-re megközelítette a Földet. A 14 beérkezett megfigyelés 2-ától 31-éig viszonylag egyenletesen lefedti az időszakot, bár 16-a és 27-e között nincs észlelés.

Május 16-án este Kiss László elkészítette az első magyarországi CCD felvételt egy üstökösről (l. balra)! 63/840-es refraktórral 22:30 és 23:30 UT között 13 CCD képet vett fel 1–2 perces expozícióval, majd ezeket összegezve egy 27 perc expozíciós idejű kép született. A kométa gyors mozgása miatt a csilla-

gok apró gyöngyfüzerek lettek. A kómában rendkívül erős, 1 ívperces mag van, ezt veszi körül egy halvány halo, pontosan úgy, ahogy nagytávcsöves észlelőink is leírták. Jól látható az üstökös PA 210–240 közötti 2 ívperces csóvája, melyet néhányan vizuálisan is meg tudtak pillantani. Május elején még kicsivel 9^m alatt volt az összfényesség. Kiss László 5-én készült leírása: „Nagyon diffúz, körszerű objektum, néhány fokra az R Vul-tól. A kóma EL-sal nagyon fölfúvódik. Fél óra alatt jól látható elmozdulása.” Néhány nap múlva, 8-án, a 44,5 cm-es Odyssey-2-vel feltűnően kékes színű volt a kométa.

1994.05.31. 20:45–21:07 UT
15 T, 26x, LM= kb. 2°
(Gyenezse Péter)

hangzóan $9^m,0$ -ra becsülték ezen a két napon. A 44,5 cm-es Dobsonnal a PA 200–240 közötti 1,5 ívperces csóva mellett egy 2,5 ívperces is látszott PA 240-re. A CCD képen is a csóva Ny-i fele a fényesebb. A hónap végére megint kicsit megnőtt az összfényesség, úgy $8^m,8$ -ra. A DC= 4-es kóma $2'-3'$ átmérőjű volt. Június elején egy kisebb fényességnövekedés és egy jelentősebb kóma- és csóvanövekedés játszódott le.

Takamizawa (1994i)

Kesao Takamizawa kevesebb mint négy héten belül ismét sikerrel járt 10 cm-es f/4-es patrokamerájával. Május 6-i felvételein fedezte fel negyedik üstökösét $11,0$ magnitúdós fotografikus fényességnél. Két nappal később, 8-án C. Spratt is felfedezte vizuálisan egy 10 cm-es refraktorral, de sajnos elkésett. Az üstököst sikerült megtalálni M. Tanaka március 20-i és 25-i felvételein, így B. Marsden majdnem két hónap észleléseiből számolhatott parabolikus pályaelemeket:

$$\begin{aligned} T &= 1994.06.29,5774 \text{ TT} & \omega &= 192^\circ 1029 \\ & & \Omega &= 51,1233 \\ q &= 1,948146 \text{ Cs.E.} & i &= 135,9780 \end{aligned}$$

A Kígyótartóban majd a Mérlegben gyors hátráló mozgást végző, közepes fényességű kométát 13-a és 15-e között négy észlelő négyszer pillantotta meg. Jó alkalom az összehasonlításra. A kóma megjelenését mindenki ugyanolyannak írja le. Az 1–1,5

ívperces kómában nagyon erős belső tartomány látszott (DC= 5–7). Nagy nagyítással egy 14 magnitúdós csillagszerű mag is megjelent. A becsült fényességértékek között viszont 1 magnitúdós szórás van. Némiképpen vigaszt, hogy a legkisebb műszerrel és a legkisebb nagyítással született a $9^m,4$ -s érték, és a legnagyobb távcsővel és nagyítással a $10^m,4$ -s. Ez a szórás nem magyarázható a távcsövek átmérőjéből és nagyításából adódó régóta ismert fényességkülönbséggel. Az átlag és a külföldi észlelések alapján $9^m,5$ – $10^m,0$ lehet reális.

SÁRNECZKY KRISZTIÁN

Bolygóészlelők találkozója

A vártnál szerényebb érdeklődés mellett bonyolítottuk le május 27–29. között *A Nagy Űstökök-karambol* nevet viselő találkozót. Rendezvényünknek a kaposvári Uránia Csillagvizsgáló adott otthont. Az elhangzott előadásokkal a P/Shoemaker–Levy 9 üstökös júliusi megsemmisülésére szerettük volna felkészíteni a megjelenteket. A nyitó előadáson Sárnecky Krisztián a *Napredszt* alkotó nagyobb égitestekről szolt néhány szót. Szerencsére a napközben még esős idő jobbra fordult, így pompás naplementében gyönyörködhattunk. A sötétedés beállta előtt sikerült megpillantanunk a Merkúrt és természetesen a Vénuszt. Mindkét bolygót és a Jupitert is alaposan szemügyre vettük az odaszállított egyesületi és a csillagda tulajdonában lévő távcsövekkel. A legnagyobb műszerrel, egy Zeiss Meniscasszal a P/Tempel 1 és a Takamizawa–Levy üstökösét is sikerült megpillantanunk. A kaposvári csillagvizsgálónak a város közelségéhez képest meglepően jó ege van.

A szombati napot Kocsis Antal *Halhatatlan holdlakók* című könnyed hangvételi előadása nyitotta meg. Utána Bartha Lajos a *Jupiter észlelésével* kapcsolatos elméleti és gyakorlati tudnivalókból szemezgetett. Délután az MCSE „oszlopos tagjai” lerótták kegyeletüket *Szentmártoni Béla* sírjánál. A csillagvizsgálóba visszatérve Hevesi Zoltán beszélt Szentmártoni Béla példaértékű munkájáról, valamint a kaposvári amatőrcsillagászat múltjáról és jelenéről. Később néhány humoros diát láthattunk az amatőrcsillagász hétköznapiokról ill. a múlt évi ausztriai távcsöves találkozóról. A szombat esti „főműsoridőben” Kereszturi Ákos a nagy üstökös-karambol megfigyelésének amatőr lehetőségeiről beszélt, és néhány elméletileg megjósolt, a becsapódáshoz kapcsolódó kevésbé feltűnő jelenségről is szót ejtett. Este egy közeledő melegfront cirruszai miatt csak bolygóészlelésre volt módunk, pedig már a teljes besötétedés előtt is látszott az R CrB. Vasárnap délelőtt Kondorosi Gábor a Clementine szonda eredményeit és néhány nappal korábbi meghibásodását ismertette. Végül Dán András a látványosabb bolygók észlelésének fortélyaiiba vezetette be a közönséget. Összességében a lelkes szervezők segítségével kellemes hangulatú, családias hétvégét tölthettünk Kaposváron. A vendégkönyvbe harnunc név került bejegyzésre. Ennél jóval nagyobb érdeklődést vártunk az évszázad egyik legjelentősebb csillagászati eseményével foglalkozó találkozó iránt.

SÁRNECZKY KRISZTIÁN

METEOR GYORSHÍREK

Gyorshireinkben az amatőrök számára érdekes új csillagászati felfedezéseket, előjelezéseket közöljük (nóvák, szuper-nóvák, fényesebb üstökösök, kisbolygóokkultációk stb.). Küldjön megcímzett, felbélyegzett borítékokat — 5-5 db-ot — a Meteor szerkesztősége címére (1461 Budapest, Pf. 219.)!